

NIEUWE UITGAVEN.

Verspreide economische geschriften van Mr. N. G. Pierson. Verzameld door dr. C. A. Verrijn Stuart, hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Groningen. I. De methode en theorie der staathuishoudkunde. Haarlem, de Erven F. Bohn, 1910.

I.

Ten naaste bij een halve eeuw heeft Pierson aan verschillende tijdschriften bijdragen afgestaan van staathuishoudkundigen aard. Wat wonder, dat veel daarvan allengs lastig toegankelijk is geworden! Terwijl toch, om twee redenen reeds, die toegankelijkheid eisch is. Omdat ons land op het gebied der economie geen vruchtbaarder schrijver, noch een wiens verzamelde geestesvruchten méér de kennismeming loonen, heeft aan te wijzen. Omdat, ten tweede, het voor elken beoefenaar der staathuishoudkunde profijtelijk en belangwekkend is, den ontwikkelingsgang te volgen van den grootste onder Nederlands economisten.

Verzamelaar en uitgever derhalve hebben wij erkentelijk te zijn voor het op touw zetten van deze uitgaaf.

Zij zal zes deelen beslaan, waarvan thaus het eerste, versierd met den mooien Pierson-kop van Haverman, dien de lezers van dit tijdschrift kennen uit onze jongste Januari-afl levering, verschenen is.

De volgende deelen zullen de geschiedenis der staathuishoudkunde, de economische geschiedenis, handel, crediet en muntwezen, de financiën van rijk en gemeenten en ten slotte de sociale vraagstukken behandelen. Natuurlijk — de verzamelaar herinnert eraan in zijn Voorwoord — moest een enkele maal wel eens twijfel rijzen nopens de juiste plaatsing van eenig

opstel. Zoo ook omtrent de vraag of een verhandeling geheel zou worden weggelaten.

Tot dit laatste blijkt besloten te zijn ten aanzien van „enkele boekbeoordeelingen en artikelen, welker beteekenis inzonderheid lag in hunne actualiteit op het tijdstip der verschijning, of die als hoofdartikelen in onze groote bladen of in de uitgaven van „het Vrije Ruilverkeer“ ongeteekend verschenen (zijn)“, ten aanzien ook van geschriften die Pierson te zamen met anderen had bewerkt, of die (zooals zijn lezingen over het cultuurstelsel) reeds in boekvorm waren gepubliceerd en van zijn redevoeringen in de Staten-Generaal en in het Indisch Genootschap.

Tot weglating dezer laatste besloot de verzamelaar daar het hem voorkwam, dat die redevoeringen „veelal moeilijk te begrijpen zouden zijn buiten het verband der discussie waarin zij werden uitgesproken“.

Was dit bezwaar inderdaad onoverkomelijk? Zijn, om een voorbeeld te noemen, Thorbecke's parlementaire redevoeringen ongenietbaar dan wel een milde bron van leering voor den weetgierige naar het Nederlandsche publieke recht?

Of een zelfde lot als voor Pierson's parlementaire redevoeringen en voor die in het Indisch Genootschap is weggelegd aan die onder zijn andere redevoeringen, welke eveneens stenografisch zijn opgeteekend, op vergaderingen bv. van „Staatshuishoudkunde en Statistiek“, is beschoren, benevens aan alle door hem geteekende staatsstukken, memoriën van toelichting of van antwoord, laat het Voorwoord in het midden.

Intusschen, zes tamelijk lijvige deelen — dit eerste telt 455 bladzijden — zijn reeds een waardevolle vulling onzer boekenplanken; uitgever en verzamelaar moeten bij slot van rekening soeverein blijven in het trekken der grenzen; en het onderste uit de kan te willen, is ongepast. Alleen maar, hier is de trek naar dat onderste al bijster verleidelijk en „moral restraint“ bij uitstek zwaar.

Moeilijker dan die der schifting was voor den verzamelaar de vraag of hij al dan niet bij de plaatsing der opstellen een chronologische volgorde zou in acht nemen. Zij zou aanbeveling hebben verdiend, ware het erom te doen geweest de ontwikkeling van Pierson's levenswerk biografisch te volgen. Het kwam mij evenwel — deelt de heer Stuart mede — voor dat, liever dan

het uiterlijk feit van den datum der verschijning, de behandelde onderwerpen voor de plaatsing normatief moesten zijn, waarbij dan natuurlijk, voor zoover Pierson meermalen aanleiding vond om eenzelfde onderwerp te behandelen, de tijdsorde waarin de opstellen werden geschreven voor hun ordening beslissend was».

De verzamelaar deed, meen ik, hier de juiste keus. Het jaartal van ieder opstel is opgenomen; de tijdrekenkundige volgorde te reconstrueeren kan dus den biograaf slechts weinig moeite kosten. En men vindt thans bijeen wat naar den inhoud bijeen behóórt.

Nog op één punt vestigt de verzamelaar in zijn Voorwoord de aandacht: «men zal — zegt hij — wel eens strijd ontwaren tusschen den inhoud van verschillende aan hetzelfde thema gewijde studiën. Pierson was wel het tegendeel van een streng dogmaticus. Steeds bleef hij kritisch staan tegenover zijn eigen denkbeelden, die op verschillende punten in den loop der jaren wijziging ondergingen. Doch daarin zag ik allermint een reden om nu de oudere geschriften weg te laten. De gewichtige plaats die Pierson zal blijven innemen in de geschiedenis der economie maakt het bij uitstek leerzaam den groei zijner denkbeelden uit zijn geschriften te volgen.»

* * *

Wat brengt nu over methode en theorie der staathuishoudkunde dit eerste deel?

Tien opstellen en drie boekaankondigingen.

Eén opstel, «de logica der staathuishoudkunde», werd den 3^{den} Juni 1861 voorgedragen in de Staathuishoudkundige Vereeniging te Amsterdam en was oorspronkelijk niet in den handel. Uit «De Gids» stammen «het begrip van volksrijkdom», «de grondslagen van Ricardo's stelsel» (beiden van 1864), «het kathedersocialisme» (1878), «werkkring en methode der staathuishoudkunde» (1879) en de eerste der boekaankondigingen, die van den derden druk van de Bruijn Kops' «Beginselen van Staathuishoudkunde» (1863). Uit de «Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen» zijn afkomstig «depressie in handel en nijverheid» (1887) en «eenige problemen met betrekking tot de theorie van het arbeidsloon» (1896). Terwijl uit «De Economist» zijn overgenomen «waarde en

productiekosten" (1866), "het waardeprobleem in een socialistische maatschappij" (1902), "de staathuishoudkunde en de maatschappelijke vraagstukken van onzen tijd" (1904), benevens de boek aankondigingen van von Böhm-Bawerk's "Kapital und Kapitalzins" (1889) en van de "Letters of David Ricardo to J. R. Mc. Culloch" (1896).

Bij de lezing van de opstellen van ouderen datum treft niets zoozeer als de vroegrijpheid van Pierson's talent. Wie levert op vier à vijf en twintigjarigen leeftijd een critisch overzicht van de "Wealth of Nations", waarin beide, de critiek en het overzicht, zoo tot hun recht komen als in "het begrip van volksrijkdom" en ziet zoo scherp het nog onvoldragene der tot levensvak gekozen wetenschap in als hij het deed in zijn bespreking van De Bruyn Kops?

Het was een tijd van gisting in de economische wetenschap, die zestiger jaren der vorige eeuw. De fransche optimisten stónden hoog in aanzien. Maar daarnaast telde de minder blijmoedige volgelingen der groote Engelschen hun aanhangers. Maar daartegenover kwam op de duitsche historische school, die Engelschen en Franschen beiden het wetenschappelijk zwaarst denkbaar verwijt, dat eener tot in den grond foutieve methode van onderzoek, voor de voeten wierp. Ook trof men de eerste sporen van het wetenschappelijk socialisme aan; doch dit zou zijn invloed op de ontwikkeling onzer wetenschap eerst later uitoefenen.

In zulk een tijd is voor elk jong economist de verleiding groot om te weifelen, om zoekend en tastend nu hier, dan daar wat bouwstof te leenen voor een eigen huis en, zoo het tot bouwen komt, een werkstuk af te leveren dat ten duidelijkste in elk zijner details verraadt hoe vele en hoe uiteenliggend de vindplaatsen waren van het materiaal.

Welnu, wat Pierson schreef in die dagen draagt een eigen karakter, en — wat niet slechts de vroegheid, maar mede de rijpheid van zijn talent bewijst — in hoofdzaak eenzelfde karakter als zijn latere geschriften. Hij is blijven bouwen op den grondslag, toen door hem gelegd.

Tegen de van deductie afkeerige Roscher-groep zette hij zich schrap; geen trouwer volgeling kende de methode, die

wij van Smith en zijn groote navolgers hebben overgenomen, dan Pierson destijds was en tot zijn laatste dagen blijven zou.

Maar allermint was zijn verzet tegen de historische school van een starheid, die voor haar goede eigenschappen de oogen gesloten hield en geenszins was zijn aanhankelijkheid aan de „klassieken“ een meegaan in den blinde.

Hij neigde naar den engelschen kant, maar wist zijn evenwicht volkomen te bewaren.

Zijn strijd was er een met twee fronten, tegen het oosten: de historische, tegen het zuiden: de optimistische school; met ruggesteun aan den westkant, maar zonder de „kustverdediging“ te verwaarloozen.

Roscher's leer van het „sociale evenwicht“: „eine gleichmässige Entwicklung von Production und Consumption“, maakt hij (bl. 40) tot de zijne, in zijn fundamenteel opstel over „het begrip van volksrijkdom“, waarin hij uitdrukkelijk — „zoo de theorie van Roscher waar is, (moet) die van Smith verkeerd zijn“ (bl. 29) — Smith's opvatting van volksrijkdom verwerpt.

Dankbaar voor de winst aan inzicht, die Roscher bracht — „ontdekkingen op economisch gebied zijn schaarsch in onze dagen; van de weinigen die er geschieden, behoort de wetenschap dus zooveel partij te trekken als mogelijk is“ (bl. 40 v.) — verwierp hij de inductieve methode der Duitschers, terloops reeds, maar uitdrukkelijk, in het opstel, waaruit ik hier citeerde — „Smith ziet de boomen niet van wege het bosch; de school van Roscher het bosch niet van wege de boomen“ (bl. 95) —, uitvoeriger en grondiger in zijn opstel over de kathedersocialisten en in „werkkring en methode der staathuishoudkunde“, een onmiddellijk daarbij aansluitend, tegen mr. Levy gericht, polemisch vervolg op het eerste artikel.

Men vereenzelvige inmiddels zijn bestrijding der historische school niet met een afkeer van de historie.

Volgende deelen dezer uitgave zullen klemmender bewijzen, hoe ongeoorloofd dit ware. Maar ook reeds dit eerste deel is daartoe voldoende. In de voordracht, die den bundel opent, „de logica der staathuishoudkunde“, handelt de (toen omstreeks twee- en twintigjarige) spreker o. m. over de beteekenis van de studie der geschiedenis voor den economist. Voor de ontwikkeling eener wetenschap, redeueert hij, is noodzakelijk het vormen

van hypothesen. „Alles wat derhalve het vormen van goede hypothesen in de hand kan werken, is bevorderlijk aan den vooruitgang der wetenschap.“ Welnu, gaat hij (bl. 11 v.) verder, „in dat opzigt is niets sterker aan te bevelen dan de beoefening der geschiedenis.“ En hij laat zijn hoorders niet in het onzekere, binnen welke grenzen z. i. de beteekenis van het historisch onderzoek voor den economist besloten ligt: „de geschiedenis alléén . . . geeft ons niets hoegenaamd. Zij leert ons alleen, dat zekere feiten elkander steeds hebben opgevolgd; verder brengt zij ons niet. Maar door ons zoo ver te brengen, brengt zij ons op weg om goede hypothesen te vormen.“ De resultaten van historisch onderzoek, verduidelijkt hij nader, „verkrijgen nimmer hun volle beteekenis, tenzij men ze eerst met elkander in verband bringe, door ze onder één gezigtspunt te plaatsen, d. i. door ze te vereenigen tot een systeem. Voor dit doel geeft ons de historische methode zeer weinig. Hoe uitnemend geschikt, om eukele geïsoleerde waarheden aan het licht te brengen, is zij bijna geheel onbruikbaar om die geïsoleerde waarheden tot één geheel te vormen; die taak moet zij overlaten aan het rein-speculatieve denken . . .”

Pierson's strijd tegen de historische school bestond, behalve in een tegenaanval, in een verdediging daarnevens van de eigen stellingen. De abstracte methode te bepleiten, die welke bij economisch onderzoek uitgaat van de drijfkracht van het eigenbelang, was hier zijn taak. En men treft in dit deel talrijke bladzijden, aan deze taak gewijd.

Ziju die bladzijden erin geslaagd, de aanvallen te doen staken? Het zou een miskenning van de werkelijkheid zijn, dit te beweren. Maar is het ook een miskenning van de werkelijkheid zoo men het vermoeden uitspreekt, dat de hier bedoelde bladzijden door hen, die ze als in de eerste plaats tot hen gericht hadden behooren te beschouwen, ongenoegzaam zijn overwogen?

Waarin bestond Pierson's verdediging?

Men kieze — drong hij bv. aan in „het kathedersocialisme“ (bl. 219) — bij economisch onderzoek“ zijn uitgangspunt . . . in het werkelijke leven“; men neme „de menschen, niet gelijk men ze wenscht, maar gelijk zij zijn“. Dan zal niemand kunnen ontkennen, dat „onze Westersch-Europesche maatschappij (men moge het betreuren of niet, maar het feit is onloochenbaar) . . .

gegrond is op ruiling van diensten, en (dat) bij die ruiling van diensten . . . ieder (let) op zijn eigen belang, meer dan op dat van zijn buurman.»

Is dit (aldus het gangbaar verwijt) een prediken van zelfzucht? Immers nee; niet aangeprezen wordt zij, haar feitelijk bestaan wordt enkel geconstateerd, Zelfs niet met instemming geconstateerd. Want een paar zinsneden verder lezen we: «het is mij niet bekend, dat er in Nederland docenten in de economie zijn, die bij hun onderricht de zelfzucht op een andere dan de hierboven genoemde wijze ter sprake brengen, tenzij om te herinueren aan de gevaren van haar onbeteugeld te laten heerschen en van den plicht van den Staat om haar, waar het noodig is, de wet te stellen. Ik verbeeld mij, dat een docent, als hij over fabrieksarbeid van vrouwen en kinderen spreekt, of over trades-unions, of over bankwezen, er van zelf toe gebracht wordt, dit laatste met eenigen nadruk te betoogen.»

Wil men nog nader antwoord op de vraag, waarom Pierson bij economisch onderzoek wilde blijven uitgaan van het egoïstisch motief, bij volle erkenning, dat daarnaast in het werkelijke leven andere motieven gelden, zie hem dan, in «werkkring en methode der staathuishoudkunde» (bl. 261), erop wijzen, «dat de werking der niet-commercieele factoren ons steeds verborgen zal blijven, dat wij ons nooit de flauwste voorstelling zullen maken van hun invloed en beteekenis, zoolang de economie de taak niet volbracht, die haar, volgens de hierboven door mij uitgesproken zienswijze, is opgedragen», d. w. z. zoolang de economie niet heeft uiteengezet, hoe de feitelijke toestand zo ude zijn bijaldien er naast het economisch motief niet andere beweegredenen werkten. Ge onderzoekt bv. hoe het maatschappelijk inkomen tusschen ondernemers, kapitalisten, grondeigenaren en arbeiders wordt verdeeld, indien elk voor zijn diensten zoekt te bedingen den hoogsten prijs. En u wordt tegengeworpen, dat zich toch zeer wel omstandigheden laten denken, waaronder die verschillende maatschappelijke groepen, of sommige harer, zich vergenoegen met een minderen prijs. Ligt dan uw methode in duigen? Volstrekt niet, want «hoe zullen wij er achter komen dat iemand zich met «een minderen prijs» tevreden stelt, hoe zullen wij weten, wat «een minderen prijs» is, zoo de commercieele ons onbekend bleef?»

Mag men aan Pierson's staathuishoudkunde verwijten, dat zij, trots haar abstractie, zich vermeet, aan de politiek, die midden in het concrete leven staaude, met alle omstandigheden rekening heeft te houden, pasklare recepten voor te schrijven? Eén aanhaling reeds uit hetzelfde opstel, waaruit ik laatstelijk citeerde, slaat dit verwijt den bodem in: „ziehier . . . het eigenaardige van schier alle problemen, die de economische politiek betreffen: zij zijn bijna nooit zuiver economisch; om ze op te lossen, kan men dus ook bijna nooit met economische kennis volstaan.“

En: „de economist is geen medicus, hij is physioloog“, lezen we in „het kathedersocialisme“ (bl. 218). „Zijn werk bepaalt zich tot het verklaren en toelichten van verschijnselen. Wat de staat te doen of te laten heeft, moet de staat zelf weten; de economie kan hem ten hoogste de economische gevolgen zijner handelingen voorspellen. Op de vraag, hoever hij in het belang der maatschappij zijne werkzaamheden moet uitstrekken, kan onze wetenschap geen antwoord geven; ja geen enkele wetenschap kan daarop antwoord geven, want zij is een praktische vraag, welker beslissing door overwegingen van zeer verschillenden aard moet worden voorafgegaan.“

Wat den economist geenszins buiten de sferen der actieve politiek behoeft te bannen: „er is natuurlijk niet het allerminste bezwaar tegen — merkte Pierson in „werkkring en methode der staathuishoudkunde“ (bl. 270 v.) op — dat iemand, die de staathuishoudkunde beoefent, nog iets meer beoefent, en daarom zal menig economist ons kunnen zeggen, wat de beste middelen zijn tot vermeerdering der volkswelvaart. Maar indien hij dit weet, zoo weet hij het nooit uitsluitend als economist . . . Ik kan mij voorstellen, dat men zich verbaast over een economist, die zijn leven lang allerlei gebreken in de inrichting der maatschappij opmerkt, doch nooit de stem daartegen verheft; zoo iemand zou ook aan mijn ideaal niet beantwoorden, al verlang ik, dat men, op praktisch terrein tredende, dit met bewustheid doe en steeds bedenke, welke soort van kennis men er noodig heeft.“

Pierson streed — zeide ik — een strijd met twee fronten.

Tegen het fransche optimisme in de staathuishoudkunde keerde hij zich niet minder beslist dan tegen de methode der duitsche historische school.

Op meer dan één bladzijde levert hij slag tegen Say, den stichter der frausche school, dien men wel den popularisator van Smith op het vasteland heeft genoemd, maar tusschen wiens leer en die van Smith toch door Pierson belangrijk verschil wordt aangewezen, dien hij weigert een groot econoom te noemen en te wiens opzichte hij het zelfs ¹⁾ noodig oordeelt zich te verweren tegen de mogelijk opdoemende bedenking, die hij zich „al te scherp” zou hebben uitgelaten.

Bastiat treft geen beter lot. „Terecht” — heet het in „het kathedersocialisme” (bl. 226) — wordt hem verweten „dat hij zwarte plekken in onze maatschappij heeft weggeredeneerd en nergens strijd van belangen heeft willen zien.”

En de frausche school in haar geheel zien we in hetzelfde artikel (bl. 215) dit zondenregister voorgehouden: „dat zij het „laissez faire” te veel aanpreeft, een fout die het gevolg was van haar geloof aan de volstreckte harmonie der economische belangen”; dat zij „de lichtzijden der maatschappelijke ordening te uitsluitend op den voorgrond (stelde), de aandacht van haar schaduwzijden (afleidde), ja vele harer grootste gebreken (bedekte) of (verbloemde)”; dat onder haar invloed „de zelfstandigheid, de vrijheid, der economische wetenschap veel (heeft) geleden, . . . de verklaring der sociale ordening in een apologie daarvan (is) ontaard.” Bij wijlen, meende Pierson, scheen het „of de economie slechts een middel van defensie was voor de belangen der kapitaal- en grondbezitters!”

Uit het laatste deel dezer uitgave, dat aan de sociale vraagstukken gewijd zal zijn, zal blijken, dat door Pierson de invloed, die door den staat op het economisch leven en zijn ontwikkeling kan worden uitgeoefend, niet is-geminacht. Het blijkt ook reeds uit dit opstel: „een andere fout der Fransche school bestond hierin, dat zij te weinig lette op het historisch geworden, aan vele harer theoriën een te absolute strekking gaf. Maar vooral zag zij voorbij, welk een nauwe samenhang er is tusschen maatschappij en staat. Deze laatste was voor haar een soort van aanhangsel geworden; dat staat en maat-

¹⁾ Men zie (bl. 405) zijn aankondiging van het boek van De Bruyn Kops, welke een haast doorlopende bestrijding is van Say die in dat boek volgens Pierson „de getrouwe uitdrukking” van zijn leerstellingen gevonden had.

schappij te zamen zijn opgegroeid, de economische levensvormen veelal door den staat geschapen zijn, ontging haar blik.»

De passage is waard, onthouden te worden.

Omdat men, zonder haar, uit de in hetzelfde artikel voorkomende bestrijding van de soms volgens Pierson onberedeneerde «Arbeiterfreundlichkeit» der historische school wel eens zou kunnen afleiden, dat staatsinmenging in het economisch leven zijn instemming niet bezat. Zij had ze toen wellicht minder dan later; het schijnt mij aannemelijk, dat Pierson's inzichten in deze in den loop der jaren een evolutie hebben ondergaan; maar dat hij ooit een laissez-faire-economist is geweest, is, dunkt mij, hier met de stukken weerlegd.

«Ik begrijp niet — zegt hij hier o. a. (bl. 225) — wat de wetenschap er bij kan winnen, de rol van advocaat der arbeidersvereenigingen te aanvaarden, en daarmede de verplichting van allerlei dingen te bewijzen, waartegen het gezond verstand met nadruk protest aantekent.»

«Advocaat» der arbeidersvereenigingen is Pierson stellig nooit geworden; eenzijdige pleidooien te voeren was niet zijn werk. Maar wie zijn «Leerboek» opslaat ontvangt toch een anderen indruk van de beteekenis, die volgens hem het vereenigingsleven der arbeiders voor hun welzijn bezit, dan aan deze en soortgelijke passages van het opstel uit 1878 schijnt ten grondslag te liggen.

Nog om een andere reden haalde ik de zinsnede aan over «staat en maatschappij.»

Wijl zij verband houdt met een paar trekken van Pierson's economie, zooals wij die kennen uit dit eerste deel, waarop ik tot besluit van deze aankondiging nog wijzen wilde.

Hij sprak daar van een gezamenlijken groei van staat en maatschappij, van een scheppen van economische levensvormen door den staat.

Vergelijkt nu hiermede een uitlating in «het begrip van volksrijkdom».

Hij bestrijdt daar het welvaartsbegrip van de mercantilisten, dat van de physiocraten en dat van Adam Smith: «elk van hen stelt den rijkdom in eene som van iets; hetzij van edel metaal, of van producten, of van producten en nuttige eigenschappen daarenboven. Het denkbeeld: som, nu, duidt eene rust aan,

geen gestadige ontwikkeling. Het wijst op een vast ideaal, eene onveranderlijke grootheid . . . . Geheel in den geest van deze beschouwing valt de theorie van den stationairen toestand, die John Stuart Mill heeft gepredikt . . . . Met deze opvatting van den volksrijkdom, nu, als eene som, moet geheel gebroken worden." (bl. 85).

Dit is, meen ik, een opmerking van diepen zin en verre draagkracht. Op ruimer gebied: meer dan aan een sociale statica hebben wij aan een sociale dynamica behoefte. En het is de vraag, of Pierson zelf te allen tijde aan die draagkracht is indachtig geweest. Indien ja, zou hij niet meer waardeering hebben overgehada voor wat m. i. ontegenzeggelijk de groote verdienste van Marx is geweest, geheel afgezien van de vraag of zijn pogingen hem is gelukt: naar een veelomvattend stelsel van sociale dynamica te hebben gestreefd?

Hoe dit zij, voor het karakter der maatschappij als een organisme, een opvatting, waarvan Pierson gereedelijk erkent, dat de wetenschap haar aan niemand meer dan aan de historische school verschuldigd is, was hij in geenen deele blind.

Reeds in „het begrip van volksrijkdom" zette hij (bl. 64) uiteen, wat daaronder is te verstaan: „dat verschillende krachten tot één doel samenwerken, met dien verstande evenwel, dat geen van die krachten tot het gemeenschappelijk doel iets kan bijdragen, dan door de medewerking van al de overigen." En in zijn, een jaar oudere, aankondiging, van De Bruyn Kops' „Beginzelen" had hij reeds (bl. 407) ongeveer hetzelfde gezegd.

Deze opvatting was voor Pierson het uitgangspunt bij zijn bestrijding van het welvaartsbegrip van Smith en Ricardo en van de inconsequentie, die der fransche school ten laste kwam bij haar poging, dit welvaartsbegrip te verbeteren.

De fout van Smith en zijn volgelingen, die in de maatschappij niet zagen een organisch geheel, hing, zette Pierson (bl. 65) uiteen, ten nauwste samen „met hunne gebrekkige opvatting van de onderlinge afhankelijkheid, waarin het sociale leven den mensch verplaatst." Daartegenover stelde hij de beschouwing waarvan hij Roscher uitdrukkelijk de eer van het vaderschap toekende, dat niet alleen de consument afhankelijk is van den producent maar omgekeerd tevens de producent van den consument, dat zonder verbruik verkeer ondenkbaar is en zonder

verkeer zich geen voortbrenging laat denken, dat mitsdien de leer van het sociale evenwicht, van het evenwicht tusschen verbruik en voortbrenging zich als noodzakelijk opdringt.

Vandaar, dat de rijkdom niet bloot in de som der nuttige voorwerpen kan gelegen zijn, dat niet arbeid en kapitaal, vereenigd met de hulp der natuur, voldoende zijn om rijkdom te scheppen, maar dat in de maatschappij, die immers een organisme is, al de elementen, die haar samenstellen, in onderlinge wisselwerking aan die nuttige voorwerpen waarde hebben te geven, waaruit eerst de welvaart ontspringt.

En waar school nu de inconsequentie der fransche school?

Haar fout was een andere dan die van Smith, Ricardo en Mill.

Hadden dezen van hun standpunt — een onhoudbaar standpunt overigens, omdat het 't organisch karakter der menschelijke samenleving miskende — het volmaaktste recht om te zeggen, dat natuur en arbeid de eenige factoren van voortbrenging zijn, waar zij immers den rijkdom in de som en niet in de waarde der nuttige voorwerpen zochten, de fransche school verbeterde deze beschouwing slechts ten halve.

Terecht beweerde zij, dat de rijkdom gelegen was in de waarde, doch tegelijkertijd hield zij vol, dat ter voortbrenging natuur en arbeid voldoende zijn. Zij verweet aan de engelsche school, dat deze voorbijzag hoe slechts uit het samentreffen van vraag en aanbod waarde kan ontstaan. Welnu, critiseerde Pierson in zijn recensie van het boek van Kops (bl. 399 v.) „indien voortbrenging van rijkdom voortbrenging van waarde is, dan moeten alle factoren, die zamenwerken tot het ontstaan van waarde, ook zonder uitzondering dienen tot het voortbrengen van rijkdom. Beweert men nu, dat geene waarde ontstaat anders dan door vraag en aanbod beiden, dan is het onzin, vol te houden. dat voortbrenging van waarde door de bloote zamenwerking van natuur en arbeid geschieden kan; natuur en arbeid kunnen dan hoogstens voorwerpen scheppen; maar die voorwerpen kunnen alleen het karakter van rijkdommen verkrijgen, wanneer zij in het geheele leven der maatschappij zijn opgenomen. Want de vraag naar alle produkten wordt bepaald door den geheelen toestand der maatschappij. Is die toestand welvarend, dan zal er veel, is hij het tegendeel, dan zal er weinig vraag bestaan. Indien dat echter

zoo is, dan valt de geheele Fransche voortbrengingsleer; dan kan men niet meer van bepaalde factoren van voortbrenging spreken; want dan is het bestaan van rijkdom afhankelijk van de geheele ontwikkeling der maatschappij, en iedere faktor, die een noodzakelijk element vormt in het maatschappelijk organisme, d. i. die uit dit laatste niet gemist kan worden, zonder dat het geheel onmiddellijk tot ontbinding zou overgaan, is dan mede faktor van voortbrenging."

Het bovenstaande is, naar ik hoop, voldoende geweest om den lezer eenig besef bij te brengen van Pierson's beteekenis als economist reeds in zijn jongere jaren, om te doen iuzien, dat hij tegenover de verschillende economische scholen dier dagen zijn zelfstandigheid wist te handhaven, van elke harer de gebreken met scherpte zag en zich haar goede eigenschappen voor den opbouw zijner eigen economie wist ten nutte te maken.

Met opzet citeerde ik niet uit alle opstellen en bij voorkeur uit de oudere. Den vrienden van "De Economist" liggen zijn latere, bv. die over "het waardeprobleem in een socialistische maatschappij" en over Achille Loria ("de staathuishoudkunde en de maatschappelijke vraagstukken van onzen tijd"), nog versch in het geheugen. Zij zullen — het zij in het voorbijgaan herinnerd — in het laatste artikel een zinsnede vinden, die sterk herinnert aan zijn opstellen van een veertig jaar vroeger. Hij schetst daar de tegenstelling tusschen de "twee polen" van de hedendaagsche italiaausche economie, Loria en Pareto, en teekent den laatste, den "individualist in merg en been" aldus: "de maatschappij is voor hem een verzameling van eenheden; haar zelve als eenheid te beschouwen komt niet bij hem op." (bl. 378).

Wie van Pierson een niet te oppervlakkige studie hadden gemaakt wisten het wel, dat van hem mutatis mutandis mag gelden wat hij met den goedigen spot, die hem eigen was, schreef in zijn aankondiging van Ricardo's brieven aan Mc. Culloch: "er zijn, gelijk men weet, twee Ricardo's. De eene is geboren in 1772, gestorven in 1823. Het geboortjaar van den ander is niet nauwkeurig te bepalen en zijn sterfjaar, helaas, nog niet aangebroken. Deze tweede Ricardo heeft de onzinnigste meeningen verkondigd..."

De legende van den „tweeden“ Pierson een korter leven te bereiden dan het deel van den tweeden Ricardo is geweest, daartoe kan de uitgave zijner verspreide geschriften krachtig medewerken. Die legende trouwens, heeft zij te onzent wel ooit meer dan een kwijnend bestaan geleid? En mag men daarom niet met goeden grond verwachten, dat slechts de onwillige verstaander voortaan bereid zal worden bevonden tot hare koestering?

D. VAN BLOM.
